

มาตรา 19 ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มีได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา 18 หรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือพระเจตุจักรให้คณะองค์มนตรีเสนอชื่อผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งสมควรดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภากล่าวให้ความเห็นชอบแล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระปรมາภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

กรณีที่ยังไม่ได้
ทรงแต่งตั้ง
ผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์

ในระหว่างที่สภานักบุญแห่งราชอาณาจักรลิ้นอายุหรือสภานักบุญแห่งราชอาณาจักร ให้กุฎิสภากำหนดที่รัฐสภาในการให้ความเห็นชอบตามวาระหนึ่ง

มาตรา 20 ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18 หรือมาตรา 19 ให้ประธานองค์มนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลงก่อน

ผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์
เป็นการชั่วคราว

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา 18 หรือมาตรา 19 ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองค์มนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลงก่อน

ในระหว่างที่ประธานองค์มนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวาระหนึ่ง หรือในระหว่างที่ประธานองค์มนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวาระสอง ประธานองค์มนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองค์มนตรีมิได้ ในการนี้ เช่นว่า ให้คณะองค์มนตรีเลือกองค์มนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองค์มนตรีเป็นการชั่วคราวไปพลงก่อน

มาตรา 21 ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา 18 หรือมาตรา 19 ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

ผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์
ปฏิญาณตน

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะคงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมາภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกประการ”

ในระหว่างที่สภานักบุญแห่งราชอาณาจักรลิ้นอายุหรือสภานักบุญแห่งราชอาณาจักร ให้กุฎิสภากำหนดที่รัฐสภาตามมาตราหนึ่ง

มาตรา 22 ภายใต้บังคับมาตรา 23 การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎหมายเตียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์พระพุทธศักราช 2467

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเตียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์พระพุทธศักราช 2467 เป็นพระราชอำนาจของพระมหาภัตตริย์โดยเฉพาะ เมื่อมีพระราชดำริประกาศได้ ให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎหมายเตียรบาลแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเตียรบาลเดิมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระราชวินิจฉัย เมื่อทรงเห็นชอบและทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประธานองคมนตรีดำเนินการแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อให้ประธานรัฐสภาพแจ้งให้รัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาพลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

ในระหว่างที่สภा�ผู้แทนราษฎรล้วนอายุหรือสภा�ผู้แทนราษฎรกฎหมาย ให้รัฐสภาพทำหน้าที่รัฐสภาพในการรับทราบตามวาระสอง

มาตรา 23 ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหาภัตตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามกฎหมายเตียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาพทราบ และให้ประธานรัฐสภาพเรียกประชุมรัฐสภาพเพื่อรับทราบและให้ประธานรัฐสภาพอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหาภัตตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาพประกาศให้ประชาชนทราบ

ในการนี้ที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหาภัตตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามวาระหนึ่ง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามมาตรา 22 ต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอต่อรัฐสภาพเพื่อรัฐสภาพให้ความเห็นชอบ ในกรณี จะเสนอพระนามพระราชนิดากรได้เมื่อรัฐสภาพให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาพอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหาภัตตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาพประกาศให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่สภा�ผู้แทนราษฎรล้วนอายุหรือสภा�ผู้แทนราษฎรกฎหมาย ให้รัฐสภาพทำหน้าที่รัฐสภาพในการรับทราบตามวาระหนึ่ง หรือให้ความเห็นชอบตามวาระสอง

มาตรา 24 ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทรึ องค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหาภัตตริย์ตามมาตรา 23 ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน

แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลงในระหว่างที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา 18 หรือมาตรา 19 หรือระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา 20 วรรคหนึ่ง ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปทั้งนี้ จนกว่าจะได้ประการอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

ในการนี้ที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพlagen ก่อน

ในการนี้ที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่ง หรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวตามวรรคสอง ให้นำบันญัติมาตรา 20 วรรคสามมาใช้บังคับ

มาตรา 25 ในกรณีที่คณะองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 19 หรือมาตรา 23 วรรคสอง หรือประธานองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 20 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือมาตรา 24 วรรคสอง และอยู่ในระหว่างที่ไม่มีประธานองคมนตรีหรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะองคมนตรีที่เหลืออยู่เลือกองคมนตรีคนหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ประธานองคมนตรี หรือปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 20 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือตามมาตรา 24 วรรคสาม แล้วแต่กรณี

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงคุ้มครองความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้เรียบรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยาย หรือโดยคำนิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

สิทธิและเสรีภาพ
ของชนชาวไทย

ความคุ้มครอง
สิทธิและเสรีภาพ
ของชนชาวไทย

การใช้สิทธิ
และเสรีภาพ
ภายใต้ขอบเขต

การจำกัดสิทธิ
และเสรีภาพ

ความสมอภาค

สิทธิและ
เสรีภาพในชีวิต
และร่างกาย

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างคัดค้านความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้ได้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทำได้หากได้รับอนุญาตตามวาระหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่ผูกพันอย่างเด็ดขาด ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวาระหนึ่งและวาระสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยอนุโลม

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถินกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือลัษณะ ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา อบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำการมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวาระสาม

มาตรา 31 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทราบ ทราบกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำการมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม ตามความในวรรคนี้

การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำได้อันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพตามวาระคนั้น จะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 32 บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการ อันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหากว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ใน เวลาที่กระทำการมีได้

มาตรา 33 ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิด

ก่อนเมื่อคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลได้ได้กระทำการมีดัง บทบัญญัติต่อบุคคลนั้นแล้วเป็นผู้กระทำการมีได้

มาตรา 34 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเลียง หรือ ความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไป ยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเลียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมีได้ เว้นแต่กรณีที่เป็น ประโยชน์ต่อสาธารณะ

มาตรา 35 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน
บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครอง เคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพใน การเลือกถิ่นที่อยู่ภายนอกราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวาระคนั้นจะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบ เรียบร้อยสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การนิรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักรหรือห้าม มิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมีได้

มาตรา 37 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ยอม ด้วยกฎหมาย

โทษทางอาญา

ข้อสันนิษฐาน
ในคดีอาญา

การคุ้มครอง
สิทธิส่วนบุคคล

เสรีภาพใน
เคหสถาน

เสรีภาพในการ
เดินทางและ
เลือกถิ่นที่อยู่

เสรีภาพในการ
สื่อสาร

การตรวจ การกัก หรือการเบิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสาร ทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกันจะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เสรีภาพในการถือคำสอน

มาตรา 38 บุคคลย่อมมีเสรีภาพปฏิบัติในการถือคำสอนนิယายของคำสอน หรือลัทธินิยมในทางคำสอน และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามคำสอนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวาระหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการอนุสิทธิ์หรือเลี่ยงประโยชน์อันควร มีคราวได้ เพราะเหตุที่ถือคำสอน นิယายของคำสอน ลัทธินิยมในทางคำสอน หรือปฏิบัติตามคำสอนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวาระหนึ่งจะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรมานทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลิด戎นลเรีภพตามมาตรานี้ จะกระทำมีได้

การให้นำเข้าหรือออกห้องความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์จะกระทำมีได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้ จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเดื่องเป็นบุคคลสัญชาติไทย หันนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น
ของเอกสาร รัฐจะกระทำได้

มาตรา 40 คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งเสริมวิทยุกระจายเสียงวิทยุ คลื่นความถี่วิทยุ
โทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์
สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง
และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ
โทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน
ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคง
ของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา 41 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกสารที่ประกอบกิจการหนังสือ
พิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ยอมมีเสรีภาพในการเสนอข่าว
และแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้
อาณัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น
แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ
หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ยอมมีเสรีภาพ
เช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกสารตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 42 บุคคลยอมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งาน
วิจัยตามหลักวิชาการ ยอมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของ
พลเมืองหรือคุ้ลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 43 บุคคลยอมมีสิทธิสมอภันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ
ค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกสาร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกสารภายใต้การกำกับดู
แลของรัฐ ยอมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 44 บุคคลยอมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจาก
อาชญา

เสรีภาพในการ
เสนอข่าวและ
แสดงความ
คิดเห็น

เสรีภาพในทาง
วิชาการ

สิทธิในการรับ
การศึกษาขั้น
พื้นฐาน

เสรีภาพใน
การชุมนุม

การจำกัดเสรีภาพตามวาระหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความส่วนตัวของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎหมายการศึก

เสรีภาพในการ
รวมกันเป็น
สมาคม

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม ลูกเสือ พลังงาน กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวาระหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือคุ้มครองอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

สิทธิในการ
อนุรักษ์หรือ^{พื้นฟู}เจ้าตัว^{ประเพณี}

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนห้องถินตั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือพื้นฟูเจ้าตัวประเพณี ภูมิปัญญาห้องถิน ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของห้องถินและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ห้องถิน ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เสรีภาพในการ
จัดตั้งพรรค
การเมือง

มาตรา 47 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนาرمณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนาرمณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การจัดตั้งคุ้รุภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรครัฐบาล เมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรครัฐบาล เมือง หรือสมาชิกพรรครัฐบาล เมือง ตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรครัฐบาล เมือง ซึ่งเห็นว่ามีตัวหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรครัฐบาล เมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะชัดต่อสถานะ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัด หรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในจังหวะ

ในการณ์ที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป

มาตรา 48 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขوبเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 49 การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ การผังเมือง การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม การปฏิรูปที่ดินหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่นและต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายใต้เวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทำหนดค่าทดแทนตามวรรคหนึ่ง ต้องกำหนดให้อย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงราคาที่ซื้อขายกันตามปกติ การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และความเสียหายของผู้ถูกเวนคืน

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืน และกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ไว้ให้ชัดแจ้ง ถ้ามิได้ใช้เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าว ต้องคืนให้เจ้าของเดิมหรือทายาท

การคืนอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าของเดิมหรือทายาทตามวรรคสาม และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือศรีษะกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณูปโภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพการคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมสวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน

สิทธิใน
ทรัพย์สิน

การเวนคืน
อสังหาริม-
ทรัพย์

เสรีภาพในการ
ประกอบกิจการ

การเกณฑ์ แรงงาน	<p>มาตรา 51 การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมีได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎหมายการศึกษา</p>
สิทธิในการรับบริการทางสาธารณสุข	<p>มาตรา 52 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอ กันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้ มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>การบริการทางสาธารณสุขของรัฐต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมด้วย เท่าที่จะกระทำได้</p> <p>การป้องกันและจัดโรคติดต่ออันตราย รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่าและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>
สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากรัฐ	<p>มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษา อบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>
การให้ความช่วยเหลือผู้ชราภาพ	<p>มาตรา 54 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>
การให้ความช่วยเหลือผู้พิการหรือผู้พูดพากพา	<p>มาตรา 55 บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณสุขและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>
การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	<p>มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตราย ต่อสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อมทางชีวิตของตน ยอมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ ราชการ ส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวาระหนึ่งและวาระสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 57 สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายตามวาระหนึ่งต้องบัญญัติให้มีองค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นในการตรวจสอบ กฎหมาย กฎ และข้อบังคับ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสาร สาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ ส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันเพียงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการ ส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใด ที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 60 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 61 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวอ้างทุกข์และได้รับแจ้ง สิทธิในการเสนอผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ เรื่องราวอ้างทุกข์

สิทธิในการฟ้อง
ร้องหน่วยงาน
ของรัฐ

ข้อท้ามในการ
ใช้สิทธิและ
เลือกภาพ

สิทธิในการ
ต่อต้านโดย
สันติวิธี

หน้าที่ของ
ชนชาวไทย

มาตรา 62 สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้นยอมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 63 บุคคลจะใช้สิทธิและเสรียภาพตามรัฐธรรมนูญ เพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มิได้

ในการนี้ที่บุคคลหรือพรรคการเมืองได้กระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้ใดเห็นการกระทำดังกล่าวอย่างมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสิ่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

ในการนี้ที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสิ่งการให้พรรคการเมืองได้เลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

มาตรา 64 บุคคลผู้เป็นพหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ยอมมีสิทธิและเสรียภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมาย หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ

มาตรา 65 บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยลันติวิธีซึ่งการกระทำใดๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา 66 บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 67	บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย	
มาตรา 68	บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
	บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง	สิทธิเลือกตั้ง
ได้ย่อมาเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ		
การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง และการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ		
มาตรา 69	บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้องและลีบسانศิลปะวรรณของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	หน้าที่ในการป้องกันประเทศ
มาตรา 70	บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชน	
	ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติการอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคคลตามวรรคหนึ่งต้องวางแผนเป็นกลางทางการเมือง	
	ในการณ์ที่บุคคลตามวรรคหนึ่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามหน้าที่ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีสิทธิขอให้บุคคลตามวรรคหนึ่งหรือผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าวซึ่งแสดงเหตุผลและขอให้ดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้	

หมวด 5 แนวโน้มนายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 71	รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ การพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราชและบูรณะพแห่งอาณาเขต	
มาตรา 72	รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราชความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและการพัฒนาประเทศ	การรักษาเอกราช

การอุปถัมภ์ และคุ้มครอง ศาสนา	มาตรา 73 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสماโนฉันท์ระหว่างศาสนิกชน ของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต
การส่งเสริม สัมพันธ์ไมตรี	มาตรา 74 รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ และพึ่ง ถือหลักในการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค
การกำหนดให้มี การปฏิบัติตาม กฎหมาย	มาตรา 75 รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครอง สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัด ระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความ ต้องการของประชาชน
การจัดสรร งประมาณ	รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้พอเพียงกับการบริหารงานโดยอิสระของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการลิทธิ มุนชัยชนแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและคณะกรรมการ ตรวจสอบแผ่นดิน
การให้ประชาชน มีส่วนร่วมใน ทางการเมือง	มาตรา 76 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนา ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐกรอบด้วย มาตรฐานทางเศรษฐกิจ สำหรับการดำเนินการเมือง ข้าราชการและ พนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และ เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่
การจัดทำแผน พัฒนาการเมือง	มาตรา 77 รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทาง คุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและ พนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และ เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่
การกระจาย อำนาจ	มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ห้องถีนเพื่อคนเองและตัดสินใจ ในกิจการท้องถีนได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถีนและระบบสาธารณูปโภคและ สาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถีนให้ทั่วถึงและเท่า เทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครอง ส่วนท้องถีนขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนา มติของประชาชนในจังหวัดนั้น
การให้ประชาชนมี ส่วนร่วมบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ	มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน การส่วน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความ

หลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองดูแลสภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุม และกำจัดภาระมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต ของประชาชน

มาตรา ๘๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริม ความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของ ครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตที่ดีและพึงตนเอองได้ ผู้นำ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึงตนเอองได้

มาตรา ๘๑ รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการ ศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ สังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกรักด้วยกัน การเมือง การปกครอง ในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนานวัตกรรมศาสตร์และ เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนานวัชชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา ๘๒ รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับ บริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

รัฐต้องดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

มาตรา ๘๔ รัฐต้องจัดระบบการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินอย่าง เหมาะสม จัดทำแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม ให้เกษตรกรอย่างทั่วถึงและรักษาผล ประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรให้ได้รับผลตอบ แทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวางแผนการเกษตรและ รักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์

มาตรา ๘๖ รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนวิถีทำงานเมืองทำ คุ้มครอง แรงงานโดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การ ประทับนั่งสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

มาตรา ๘๗ รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไก ตลาด กำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม คุ้มครองผู้บริโภคและ

การคุ้มครอง และพัฒนาเด็ก และเยาวชน

การศึกษาอบรม

การสาธารณสุข

การกระจายรายได้ การจัดระบบการ ถือครองที่ดิน

ระบบสหกรณ์

การคุ้มครอง แรงงาน

การสนับสนุน ระบบเศรษฐกิจ แบบเสรี

ป้องกันการผูกขาดตัดตอนหั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งยกเลิกและละเว้น การตรากฎหมายและกฎหมายที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับความ จำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่ มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผล ประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีการสาธารณูปโภค

การแกลง นโยบาย

มาตรา 88 บัญญัติในหมวดนี้ไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการ ตรากฎหมายและการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแกลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 คณะกรรมการที่จะ เข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องซึ่งแต่งต่อรัฐสภาให้ชัดแจ้งว่าจะดำเนินการใดเพื่อ บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวโน้มพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ ในหมวดนี้ และต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการรวมทั้งปัญหา และอุปสรรค เสนอต่อรัฐสภาเป็นหนึ่งครั้ง

มาตรา 89 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามหมวดนี้ให้รัฐจัดให้ มีสภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอ แนะต่อคณะกรรมการที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนอื่นตามที่กฎหมาย บัญญัติ ต้องให้สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความเห็นก่อน พิจารณาประกาศใช้

องค์ประกอบ ที่มา อำนาจหน้าที่ และการดำเนินงานของสภาพที่ปรึกษา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด ๘

รัฐสภา

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

รัฐสภา

มาตรา 90 รัฐสภาประกอบด้วยสภาพัฒนราษฎรและวุฒิสภา รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญนี้

**มาตรา ๙๑ ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานและ
วุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา**

ในการนี้ที่ไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานสภาผู้แทนราษฎรไม่อุทิศหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภาได้ ให้ประธานวุฒิสภา ทำหน้าที่ประธานรัฐสภาแทน

ประธานรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้และดำเนินกิจการของรัฐสภาในกรณีประชุมร่วมกันให้เป็นไปตามข้อบังคับ

ประธานรัฐสภากลับผู้ทำหน้าที่แทนประธานรัฐสภាដ้วยทางเดินเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

รองประธานรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้และตามที่ประธานรัฐสภามอบหมาย

**มาตรา ๙๒ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา**

**มาตรา ๙๓ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้น
ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติหรือ
ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจากรัฐสภา เพื่อพระมหากษัตริย์
ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับ
เป็นกฎหมายได้**

**มาตรา ๙๔ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญได้พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยพระราชทานคืนมาอย่างรัฐสภา
หรือเมื่อพ้นกำหนดวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมาอย่างรัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราช-
บัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติ
ยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิก
ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของห้องสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราช-
บัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูล
กระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธย
พระราชทานคืนมาภายในสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัติหรือ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับ
เป็นกฎหมายได้เมื่อันหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว**

ประธานและ
รองประธาน
รัฐสภา

การตรวจ
กฎหมาย

ร่าง พ.ร.บ.
ที่รัฐสภาให้
ความเห็นชอบ

ร่าง พ.ร.บ.ที่
พระมหากษัตริย์
ไม่ทรงเห็นชอบ

ข้อห้ามของ
สมาชิกวุฒิสภา

การร้องขอ
ให้วินิจฉัย
สมาชิกภาพ

การลั่นสุด
สมาชิกภาพ

มาตรา ๙๕ บุคคลจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ในขณะเดียวกันไม่ได้

มาตรา ๙๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้น ลั่นสุดลงตามมาตรา ๑๑๘ (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๑) หรือ (๑๒) หรือมาตรา ๑๓๓ (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๙) หรือ (๑๐) แล้วแต่กรณี และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นลั่นสุดลงหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๙๗ การออกจากการดำเนินของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภายังวันที่สมาชิกภาพลั่นสุดลง หรือวันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งลั่นสุดลง ย่อมไม่กระทบกระเทือนกิจการที่สมาชิกผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิก รวมทั้งการได้รับเงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นก่อนที่สมาชิกผู้นั้นออกจากตำแหน่ง หรือก่อนที่ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี เว้นแต่ในกรณีที่ออกจากการดำเนินเพราะเหตุที่ผู้นั้นได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ให้คืนเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่ผู้นั้นได้รับมาเนื่องจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว

ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

จำนวนสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๙๘ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจาก การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อตามมาตรา ๙๙ จำนวนหนึ่งร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๒ จำนวนสี่ร้อยคน

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง ไม่ว่าด้วยเหตุใด

และยังมีได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

มาตรา 99 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้เลือกบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งเพียงบัญชีเดียว และให้ถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง

บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตามวรคหนึ่ง ให้พรรคการเมืองจัดทำขึ้นพรรคการเมืองลงทะเบียนบัญชี ไม่เกินบัญชีละหนึ่งร้อยคน และให้ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนวันเปิดรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกซึ่งมาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

รายชื่อของบุคคลในบัญชีรายชื่อตามวรคหนึ่งจะต้อง

(1) ประกอบด้วยรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่าง เป็นธรรม

(2) ไม่ซ้ำกับรายชื่อในบัญชีพรรคการเมืองอื่นจัดทำขึ้น และไม่ซ้ำ กับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา 102 และ

(3) จัดทำรายชื่อเรียงตามลำดับหมายเลข

มาตรา 100 บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองได้ได้คะแนนเสียง น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ ให้ถือว่าไม่มีผู้ได้ ในบัญชีนั้นได้รับเลือกตั้ง และมีให้นำคะแนนเสียงดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อหา สัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวรคสอง

วิธีคำนวณสัดส่วนคะแนนเสียงที่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองแต่ละ พรรคได้รับ อันจะถือว่าบุคคลซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีของพรรคการเมืองนั้นได้ รับเลือกตั้งตามสัดส่วนที่คำนวณได้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

ให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของแต่ละ พรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งเรียงตามลำดับจากหมายเลขต้นบัญชีลงไปตาม จำนวนสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้สำหรับบัญชีรายชื่อหนึ่ง

มาตรา 101 ภายใต้บังคับมาตรา 119 (1) ในกรณีที่มีเหตุใด ๆ ทำให้ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากการ

การเลือกตั้ง
ส.ส.แบบ
บัญชีรายชื่อ

เกณฑ์ในการ นับคะแนนเสียง

การคำนวณ สัดส่วน คะแนนเสียง

เลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมีจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ให้สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกที่มีอยู่

การเลือกตั้ง
ส.ส.แบบแบ่ง
เขตเลือกตั้ง

มาตรา 102 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เขตละหนึ่งคน

การคำนวณเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้คำนวณจากจำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทางเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เนลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสี่ร้อยคน

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี ให้นำจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนที่คำนวณได้ตามวรรคสองมาเฉลี่ยจำนวนราษฎรในจังหวัดนั้น จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตามวรรคสอง ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตามวรรคสามแล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสี่ร้อยคน จังหวัดใดมีเขตที่เหลือจากการคำนวณตามวรรคสามมากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการตั้งกล่าวแต่จังหวัดที่มีเขตที่เหลือจากการคำนวณตามวรรคสามในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสี่ร้อยคน

การแบ่งเขต
เลือกตั้ง

มาตรา 103 จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินหนึ่งคน ให้ออกเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง มีจำนวนเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน

จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งคน ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องให้จำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

การออกเสียง
เลือกตั้ง

มาตรา 104 ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พระองค์การเมืองจัดทำขึ้น

เพียงบัญชีเดียว และมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบ
แบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งคน

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งว่างลง ตามมาตรา
119 (2) ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิออกเสียงลง
คะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งคน

การเลือกตั้ง ให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

ในแต่ละเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการนับคะแนนทุกหน่วยเลือกตั้งรวมกัน การนับคะแนน
และประกาศผลการนับคะแนนโดยเปิดเผย ทั้งนี้ ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง
แต่เพียงแห่งเดียวในเขตเลือกตั้งนั้นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด
เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะ
กำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่า
ด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

การนับคะแนนและการประกาศคะแนนที่บัญชีรายชื่อแต่ละบัญชี
ได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้งตามมาตรา 103 ให้นำบัญญัติไว้ในบัญชีรายชื่อแต่ละบัญชี
บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 105 บุคคลผู้มีคุณสมบัติตั้งต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คุณสมบัติผู้มี
สิทธิเลือกตั้ง

(1) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้อง^{ได้รับ}ได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มี
การเลือกตั้ง และ

(3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้า
สิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งตามมาตรา 103 ที่ตามมีชื่ออยู่ใน
ทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่า
เก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หรือมีถิ่นที่อยู่นอกอาณาจักร ยื่อมมีสิทธิ
ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่
กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และสมาชิกวุฒิสภาบัญญัติ

มาตรา 106 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคล ผู้ต้องห้ามมิให้
เลือกตั้ง ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (1) วิกลจริต หรือจิตพันเพื่อนไม่สมประกอบ
- (2) เป็นภิกขุ สามเณร นักพรต หรือนักบัวช
- (3) ต้องคุณขั้นอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (4) อัญญิเคราะห์ทางถูกเพิกถอนลิขิเลือกตั้ง
- มาตรา 107** บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- (1) มีลัญชาติไทยโดยการเกิด
  - (2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
  - (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าวิทยุตรหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกกฤษณิสา
  - (4) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรครเดียวหันถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน
  - (5) ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย คือ
    - (ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง
    - (ข) เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งหรือเคยเป็นสมาชิกสภาห้องถินหรือผู้บริหารห้องถินในจังหวัดนั้น
    - (ค) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง
    - (ง) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี
    - (จ) เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี
- มาตรา 108** พระราชบัญญัติที่ส่งสมาชิกเข้าเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดจะส่งได้คนเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น
- มาตรา 109** บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้าม มีให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ
- (1) ติดยาเสพติดให้โทษ
  - (2) เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งคดียังไม่สิ้นไฟพ้นจากคดี

- (3) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 106 (1) (2) หรือ (4)
- (4) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- (5) เดยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปโดยได้พันโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (6) เดยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในราชการ
- (7) เดยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (8) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมือง
- (9) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- (10) เป็นสมาชิกวุฒิสภา
- (11) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
- (12) เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (13) อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา 295

(14) เดยถูกวุฒิสมาชิกมีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งและยังไม่พ้นกำหนดห้าปีนับแต่วันที่วุฒิสมาชิกมีมติจนถึงวันเลือกตั้ง

มาตรา 110 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้อง

- (1) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากข้าราชการการการเมืองอื่นซึ่งมิใช้วุฒิบัตร
- (2) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญา กับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้น ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

ข้อห้ามของ
สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร

(3) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เป็นพิเศษนอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

บทบัญญัติมาตราหนึ่งให้ใช้บังคับในการนี้ที่สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร รับเมียหวัด บ่าเหนีจ บ้านญ ผินปีพระบรมวงศานุวงศ์ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน และมีให้ใช้บังคับในการนี้ที่สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรรับหรือด่างตำแหน่งกรรมการของรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในฐานะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในการบริหารราชการแผ่นดิน ในกรณีที่ดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมืองอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรี

ข้อท้ามของ
สมาชิกสภा
ผู้แทนราษฎร

มาตรา 111 สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่ง การเป็นสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรเข้าไปก้าวถ่ายหรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำและมิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง

หลักเกณฑ์
และวิธีการ
เลือกตั้ง ส.ส.

มาตรา 112 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หลักเกณฑ์ และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

การสนับสนุน
การเลือกตั้ง
สมาชิกสภा
ผู้แทนราษฎร

มาตรา 113 เพื่อให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรมให้รัฐสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร ในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) จัดที่ปิดประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสถานีชื่อเป็นของรัฐ
- (2) พิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้ง
- (3) จัดทำสถานที่หาเลียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- (4) จัดสรรเวลาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ให้แก่พรบกการเมือง
- (5) กิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

การดำเนินการตาม (1) (4) และ (5) โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งพร้อม
การเมือง หรือบุคคลอื่นนอกจากรัฐ จะกระทำมิได้

หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตาม
กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ
สมาชิกวุฒิสภา ซึ่งต้องให้โอกาสโดยเท่าเทียมกัน

มาตรา 114 อายุของสภาผู้แทนราษฎร มีกำหนดคราวละสี่ปี นับแต่
วันเลือกตั้ง

มาตรา 115 เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรลิ้นสุดลงพระมหากษัตริย์
จะได้ทรงตราพระราชบัญญัติให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็น
การเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่อายุของ
สภาผู้แทนราษฎรลิ้นสุดลง และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่ว
ราชอาณาจักร

มาตรา 116 พระมหากษัตริย์ทรงได้ทรงพระราชนิพัทธ์ที่จะยุบสภา
ผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ การยุบสภา

การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ ซึ่งต้องกำหนด
วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในหกสิบวัน
และวันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

การยุบสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน

มาตรา 117 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วัน การเริ่มสมาชิก
เลือกตั้ง ภาพของสมาชิก
สภารັດຖະບານ

มาตรา 118 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลิ้นสุดลง เมื่อ การสิ้นสุด
ผู้แทนราษฎร สมาชิกภาพ
ของสมาชิก
สภารັດຖະບານ

- (1) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือมีการยุบสภา
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 107
- (5) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 109 (1) (2) (3) (5) (6) (7) (8) (9) (10)
- (11) (12) (13) หรือ (14)
- (6) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 110 หรือมาตรา 111
- (7) ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี

(8) ลาออกจากพรrocการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรrocการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีติดวยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรrocการเมือง และสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรrocการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรrocการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกจากหรือพรrocการเมือง มีมติ เว้นแต่สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรrocการเมืองมีมติคัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา 47 วรรคสาม ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีได้มีลักษณะตามมาตรา 47 วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกสภาพลิ่นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา 47 วรรคสาม สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรrocการเมืองอีนได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

(9) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรrocการเมืองในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรrocการเมืองที่มีสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิกและไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรrocการเมืองอีนได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น

(10) วุฒิสภาพมีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง หรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 96 ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่วุฒิสภาพมีมติหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วแต่กรณี

(11) ขาดประชุมเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาพผู้แทนราษฎร

(12) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

การลิ่นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรตาม (7) ให้มีผลในวันถัดจากวันที่ครบสามสิบวันนับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง

มาตรา 119 เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรว่างลงเพระเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาพผู้แทนราษฎร หรือเมื่อมีการยุบสภาพผู้แทนราษฎรให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

กรณีที่ตำแหน่ง
สมาชิกสภาพ
ผู้แทนราษฎร^{ว่างลง}

(1) ในกรณีที่ตាំແໜ່ງທີ່ວ່າງເປັນຕាំແໜ່ງສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣໃນບັນຫຼາຍຫຼື້ອໍທີ່ພຣຄກາຣເມືອງໄດ້ຈັດທ້າຂຶ້ນຕາມມາຕຣາ 99 ໄທປະຮານສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣປະກາສີໃນຮາຊກິຈຈານບົກຄາກາຍໃນເຈົ້າວັນນັບແຕ່ວັນທີ່ຕាំແໜ່ງນັ້ນວ່າງລົງໃຫ້ຜູ້ມີຮາຍຫຼື້ອໍໃນບັນຫຼາຍຫຼື້ອໍຂອງພຣຄກາຣເມືອງນັ້ນໃນລຳດັບຄັດໄປ ເລືອນຂຶ້ນມາເປັນສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣແທນ

(2) ໃນกรณีທີ່ຕាំແໜ່ງທີ່ວ່າງເປັນຕາំແໜ່ງສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣທີ່ມາຈາກກາຣເລືອກຕັ້ງແບບແບ່ງເຂົດເລືອກຕັ້ງຕາມມາຕຣາ 102 ໄທມີກາຣເລືອກຕັ້ງສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຂຶ້ນແທນກາຍໃນລືສົບທ້າວັນນັບແຕ່ວັນທີ່ຕາំແໜ່ງນັ້ນວ່າງ ເວັນແຕ່ອາຍຸຂອງສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຈະເລືອໄມ້ເຖິງໜຶ່ງຮ້ອຍແປດລືບວັນ

ສາມາຊີກກາພຂອງສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຜູ້ເຂົ້າມາແທນຕາມ (1) ໄທເຮີ່ມຕັ້ງແຕ່ວັນຄັດຈາກວັນທີ່ຜູ້ເຂົ້າມາແທນນັ້ນໄດ້ຮັບກາຣປະກາສີຫຼື້ສ່ວນສາມາຊີກກາພຂອງສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຜູ້ເຂົ້າມາແທນຕາມ (2) ໄທເຮີ່ມຕັ້ງແຕ່ວັນເລືອກຕັ້ງແກນຕាំແໜ່ງທີ່ວ່າງ ສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຜູ້ເຂົ້າມາແທນນັ້ນໃຫ້ອູ້ໃນຕາំແໜ່ງ ໄດ້ເພີ່ມເທົ່າອາຍຸຂອງສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣທີ່ເລືອຍອູ້

ມາຕຣາ 120 ກາຍທັນທີ່ຄະນະຮູ້ມັນຕີເຂົ້າບວິທາຮາຊກາຣແຜ່ນດີນແລ້ວ ຜູ້ນໍາໄຟຍ້ຄ້ານໃນພຣມທາກໝັ້ຕຣີຢະກຽງແຕ່ງຕັ້ງສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຜູ້ເປັນຫວ່ານໍາພຣຄກາຣເມືອງ ສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣທີ່ສາມາຊີໃນສັງກັດຂອງພຣຄຕນມີໄດ້ດຳຮັງຕາំແໜ່ງຮູ້ມັນຕີ ແລະມີຈຳນວນນຳກໍທີ່ສຸດໃນບຣດາພຣຄກາຣເມືອງທີ່ສາມາຊີໃນສັງກັດມີໄດ້ດຳຮັງຕາំແໜ່ງຮູ້ມັນຕີ ແຕ່ໄໝ່ນ້ອຍກວ່າໜຶ່ງໃໝ່ໃໝ່ຫ້າຂອງຈຳນວນສາມາຊີທັງໝົດເທົ່າທີ່ມີອູ້ຂອງສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣໃນຂະນະແຕ່ງຕັ້ງເປັນຜູ້ນໍາໄຟຍ້ຄ້ານໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣ

ໃນกรณີ່ທີ່ໄໝ່ນ້ອຍກວ່າໜຶ່ງໃໝ່ໃໝ່ຫ້າຂອງຈຳນວນນຳກໍທີ່ສຸດໃນບຣດາພຣຄກາຣເມືອງໃດໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣມີລັກຂະນະທີ່ກຳທັດໄວ້ຕາມວຣຄທນີ່ ໄທສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຜູ້ເປັນຫວ່ານໍາພຣຄກາຣເມືອງສິ່ງໄດ້ຮັບເສີຍສັບສຳນຸ່ງຂໍາມາຈາກສາມາຊີກສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣໃນພຣຄກາຣເມືອງທີ່ສາມາຊີໃນສັງກັດຂອງພຣຄຕນນຳມີໄດ້ດຳຮັງຕາំແໜ່ງຮູ້ມັນຕີ ເປັນຜູ້ນໍາໄຟຍ້ຄ້ານໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣ ໃນกรณີ່ທີ່ມີເສີຍສັບສຳນຸ່ງທ່າກັນ ໄທໃໝ່ວິຊີຈັບສລາກ

ໄທປະຮານສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣເປັນຜູ້ລົງນາມຮັບສອນພຣບມຮາຊໂອກກາຣແຕ່ງຕັ້ງຜູ້ນໍາໄຟຍ້ຄ້ານໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣ

ຜູ້ນໍາໄຟຍ້ຄ້ານໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣຍ່ອມພັ້ນຈາກຕາំແໜ່ງເມື່ອຂາດຄຸນສມບັດຕິດັກລ່າວໃນວຣຄທນີ່ທີ່ວຣຄສອງແລະໄທ້ນໍາບໍບັນຫຼາຍູ້ຕິມາຕຣາ 152 ມາໃໝ່ບັນໂດຍອຸ່ນໂລມ ໃນกรณີ່ເຫັນນີ້ພຣມທາກໝັ້ຕຣີຈະໄດ້ກຽງແຕ່ງຕັ້ງຜູ້ນໍາໄຟຍ້ຄ້ານໃນສາຜູ້ແທນຮາຍງວຣແທນຕາំແໜ່ງທີ່ວ່າງ

ส่วนที่ 3
วุฒิสภาพ

จำนวนสมาชิก
วุฒิสภาพ

มาตรา 121 วุฒิสภาพประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราชบูรพาเลือกตั้งจำนวน

สองร้อยคน

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาพว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ และยังมีได้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาพขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้วุฒิสภาพประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาพเท่าที่มีอยู่

การเลือกตั้ง
สมาชิกวุฒิสภาพ

มาตรา 122 การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาพ ให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

การคำนวณแกนนำจำนวนสมาชิกวุฒิสภาพที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี ให้คำนวณตามวิธีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 102 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคลี่โดยอนุโรม

การออกเสียง
ลงคะแนน

มาตรา 123 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาพ มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งคน

การเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

ในกรณีที่จังหวัดได้มีสมาชิกวุฒิสภาพได้มากกว่าหนึ่งคนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบจำนวนสมาชิกวุฒิสภาพที่จะพึงมีได้ในจังหวัดนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาพ

คุณสมบัติและ
ลักษณะต้องห้าม
ของผู้มีสิทธิ
เลือกตั้งสมาชิก
วุฒิสภาพ

มาตรา 124 ให้นำทบัญญัติมาตรา 105 และมาตรา 106 มาใช้บังคับกับคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาพด้วยโดยอนุโรม

ผู้มีสิทธิสมัคร
รับเลือกตั้งเป็น
สมาชิกวุฒิสภาพ

มาตรา 125 บุคคลผู้มีคุณสมบัติตั้งต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาพ

(1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

(4) มีลักษณะอย่างโดยอย่างหนึ่งตามมาตรา 107 (5)

ผู้ต้องห้ามมิให้
ใช้สิทธิสมัคร

มาตรา 126 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาพ

- (1) เป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพระคริมเมือง
 (2) เป็นสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรหรือเคยเป็นสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร และพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรมาแล้วยังไม่เกินหนึ่งปีนับถึงวันสมัครับเลือกตั้ง

รับเลือกตั้งเป็น
สมาชิกกุญแจสภาก

- (3) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกกุญแจสภาราชการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ในอายุของกุญแจสภาราชการก่อนการสมัครับเลือกตั้ง
 (4) เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครับเลือกตั้งตามมาตรา 109

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (11) (12) (13) หรือ (14)

**มาตรา 127 สมาชิกกุญแจสภากจะเป็นรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมือง ข้อห้ามของ
อื่นใด**

บุคคลผู้เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกกุญแจสภากและสมาชิกภาพลั่นสุดลงมาแล้วยังไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่สมาชิกภาพลั่นสุดลงตามมาตรา 133 (1) จะเป็นรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น มิได้

**มาตรา 128 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 110 และมาตรา 111 มาใช้
บังคับกับการกระทําอันต้องห้ามของสมาชิกกุญแจสภาร่วมโดยอนุโลม**

มาตรา 129 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หลักเกณฑ์ และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกกุญแจสภาก็จะเป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรและสมาชิกกุญแจสภาก

เพื่อประโยชน์ในการแนะนำผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยเท่าเทียมกัน ให้รัฐ วิธีการเลือกตั้ง
ดำเนินการดังต่อไปนี้ การสนับสนุน
การเลือกตั้ง
สมาชิกกุญแจสภาก

(1) จัดให้มีการปิดประกาศและติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้
สมัครรับเลือกตั้ง

(2) พิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือก
ตั้งไปให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

(3) จัดหาสถานที่และจัดสรรเวลาอุ่นใจให้กับทางวิทยุกระจายเสียงและ
วิทยุโทรทัศน์ เพื่อแนะนำผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(4) กิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด
หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตาม
กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎร
และสมาชิกกุญแจสภาก

การແນະນຳຜູ້ສັມຄລັບເລືອກຕັ້ງໂດຍຜູ້ສັມຄລັບເລືອກຕັ້ງເອງ ທີ່ອບຸຄຄລົ່ນ
ຈະກະທຳໄດ້ເລີພາທ່າທີ່ມີບັນຍຸດໃຫ້ໃນກົງທາມຢປຣກອບຮູ້ຮຣມນູ່ງວ່າດ້ວຍ
ກາລືອກຕັ້ງສມາຊີກສຳຜູ້ແທນຮາຍງົງ ແລະສມາຊີກວຸ່ມີສຳເຫັນນັ້ນ

ອາຍຸຂອງວຸ່ມີສຳ
ກາລືອກຕັ້ງ
ສມາຊີກວຸ່ມີສຳ
ເປັນການທຳໄປ

ມາຕຣາ 130 ອາຍຸຂອງວຸ່ມີສຳມີກຳທັນດຽວລະທກປິນບັນແຕ່ວັນເລືອກຕັ້ງ

ມາຕຣາ 131 ເມື່ອອາຍຸຂອງວຸ່ມີສຳລື້ນສຸດລົງ ພຣມທາກບໍ່ຕຣີຍຈະໄດ້
ທຽງຕຽງພຣະຮາຍກຸ່ມືກຳໃຫ້ມີກາລືອກຕັ້ງສມາຊີກວຸ່ມີສຳໄໝ່ເປັນກາລືອກຕັ້ງ
ທຳໄປ ຜົ່ງຕ້ອງກຳທັນດວນເລືອກຕັ້ງກາຍໃນສາມລືບວັນນັບແຕ່ວັນທີອາຍຸຂອງວຸ່ມີສຳ
ລື້ນສຸດລົງ ແລະວັນເລືອກຕັ້ງຕ້ອງກຳທັນດເປັນວັນເດືອກັນທ່ຽວຮາຍາຈັກຮ

ເພື່ອປະໂຍ່ນໃນກາລືອກຕັ້ງຕ້ອງກຳທັນດເປັນວັນເດືອກັນທ່ຽວຮາຍາຈັກຮ
ດໍາຮັງຕໍາແໜ່ງເອຸ່ນໃນວັນທີອາຍຸຂອງວຸ່ມີສຳລື້ນສຸດລົງຕາມວຽກຄ້ານີ້ ທຳນັ້ນທີ່ຕ່ອໄປ
ຈົນກວ່າສມາຊີກວຸ່ມີສຳທີ່ໄດ້ຮັບເລືອກຕັ້ງໃໝ່ຈະເຂົ້າຮັນໜັ້ນທີ່

ກາຮົ່ມສມາຊີກາພ
ຂອງສູນສາຊີກວຸ່ມີສຳ
ກາລື້ນສຸດ
ສມາຊີກາພ
ຂອງສມາຊີກ
ວຸ່ມີສຳ

ມາຕຣາ 132 ສມາຊີກາພຂອງສມາຊີກວຸ່ມີສຳຮົ່ມຕັ້ງແຕ່ວັນເລືອກຕັ້ງ

ມາຕຣາ 133 ສມາຊີກາພຂອງສມາຊີກວຸ່ມີສຳລື້ນສຸດລົງ ເມື່ອ

(1) ປຶ້ງຄຣາວອກຕາມອາຍຸຂອງວຸ່ມີສຳ

(2) ຕາຍ

(3) ລາອອກ

(4) ຂາດຄຸນສົມບັດຕາມມາຕຣາ 125

(5) ມີລັກນະນະຕ້ອງໜ້າມຕາມມາຕຣາ 126

(6) ມີລັກນະນະຕ້ອງໜ້າມຕາມມາຕຣາ 127

(7) ກະທຳກາລືອກຕັ້ງຕ້ອງໜ້າມຕາມມາຕຣາ 128

(8) ວຸ່ມີສຳມີມິຕີຕາມມາຕຣາ 307 ໃຫ້ຄອດຄອນອອກຈາກຕໍາແໜ່ງ ທີ່ອ
ຄາລຮູ້ຮຣມນູ່ງມີກຳວິນິຈັຍໃຫ້ພັນຈາກສມາຊີກາພຕາມມາຕຣາ 96 ໃນກຣນີເຊັ່ນນີ້
ໃຫ້ສື່ອວ່າລື້ນສຸດສມາຊີກາພນັບແຕ່ວັນທີວຸ່ມີສຳມີມິຕີທີ່ອຄາລຮູ້ຮຣມນູ່ງມີ
ກຳວິນິຈັຍ ແລ້ວແຕ່ກຣນີ

(9) ຂາດປະໜຸມເກີນຈຳນວນໜັ້ນໃນສື່ຂອງຈຳນວນວັນປະໜຸມໃນສັນຍ
ປະໜຸມທີ່ມີກຳທັນດເວລາໄມ່ນ້ອຍກວ່າໜັ້ນຮ້ອຍຢ່ລືບວັນ ໂດຍໄມ່ໄດ້ຮັບອຸ່ນຍຸາຕ
ຈາກປະໜາວຸ່ມີສຳ

(10) ຫຼຸກຈຳຄຸກໂດຍຄຳພິພາກຫຼຶງທີ່ສຸດໃຫ້ຈຳຄຸກ ເວັນແຕ່ໃນຄວາມຜິດ
ອັນໄດ້ກະທຳໂດຍປະມາທທີ່ອຄວາມຜິດລຸໂທ

มาตรา 134 เมื่อตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงเพราเหตุอื่นใดนอก
จากถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นแทน
ภายในสี่สิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง เว้นแต่อายุของวุฒิสภาจะเหลือไม่นาน
ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

กรณีที่ตำแหน่ง¹
สมาชิกวุฒิสภา²
ว่างลง

สมาชิกวุฒิสภาผู้เข้ามาแทนนั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของ
วุฒิสภาที่เหลืออยู่

มาตรา 135 ในการพิจารณาเลือก แต่งตั้ง ให้ตำแหน่งหรือให้ความ
เห็นชอบ ให้บุคคลดำรงตำแหน่งได้ตามมาตรา 138 มาตรา 143 มาตรา 196
มาตรา 199 มาตรา 257 มาตรา 261 มาตรา 274(3) มาตรา 277 มาตรา 278
มาตรา 279(3) มาตรา 297 มาตรา 302 และมาตรา 312 ให้วุฒิสภาแต่งตั้งคณะกรรมการ
บริการขั้นคงแห่งนี้ ทำหน้าที่ตรวจสอบประวัติและความประพฤติของ
บุคคลผู้ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งนั้น รวมทั้งรวบรวมข้อเท็จจริงและ
พยานหลักฐานอันจำเป็น แล้วรายงานต่อวุฒิสภาพื่อประกอบการพิจารณา
ต่อไป

การดำเนินการของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามวิธี
การที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา

ส่วนที่ 4 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 136 คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยประธาน คณะกรรมการ
กรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งพระมหาภัตตริย์ทรงแต่งตั้งตาม
ตำแหน่งของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความ
ซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

คณะกรรมการ
การเลือกตั้ง

ให้ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธาน
กรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 137 กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะ
ต้องห้ามดังต่อไปนี้

คุณสมบัติของ
กรรมการการ
เลือกตั้ง

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบปีบริบูรณ์ในวันเสนอชื่อ

- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า¹
(4) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 106 หรือมาตรา 109 (1) (2) (4)
(5) (6) (7) (13) หรือ (14)

(5) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการ
การเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(6) ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรค
การเมืองในระยะท้าปีก่อนดำรงตำแหน่ง

(7) ไม่เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจสอบเงินแผ่นดิน

**มาตรา 138 การสรุหาระบบการเลือกประชานกรรมการและกรรมการ
การเลือกตั้ง ให้ดำเนินการดังนี้**

(1) ให้มีคณะกรรมการสรุหาระบบการเลือกตั้งจำนวนสิบคน ซึ่ง
ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อธิการบดี
ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทุกแห่ง ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ²
สี่คน ผู้แทนพรรคราษฎรทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร³
พรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน ทำหน้าที่พิจารณาสรุหาผู้มี
คุณสมบัติตามมาตรา 137 ซึ่งสมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนห้าคน
เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการ
เสนอชื่อนั้น มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่
ของจำนวนกรรมการสรุหาราชทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(2) ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาสรุหาผู้สมควรเป็นกรรมการการ
เลือกตั้งจำนวนห้าคน เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความ
ยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น

(3) การเสนอชื่อตาม (1) และ (2) ให้กระทำภายในสามสิบวันนับแต่
วันที่มีเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ในกรณีที่
คณะกรรมการสรุหาราษฎรตาม (1) ไม่อาจเสนอชื่อได้ภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่
อาจเสนอชื่อได้ครบจำนวนภายในเวลาที่กำหนด ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณา
เสนอชื่อแทนจนครบจำนวนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องเสนอ
ชื่อตาม (1)

(4) ให้ประธานวุฒิสภาเรียกประชุมวุฒิสภาเพื่อมีมติเลือกผู้ได้รับการเสนอชื่อตาม (1) (2) และ (3) ซึ่งต้องการทำโดยวิธีลงคะแนนลับ ในการนี้ให้ห้าคนแรกซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภาเป็นผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการการเลือกตั้ง แต่ถ้าจำนวนผู้ได้รับเลือกดังกล่าวมิได้ครบห้าคน ให้นำรายชื่อผู้ไม่ได้รับเลือกในคราวแรกนั้นมาให้สมาชิกวุฒิสภาพอกเสียงลงคะแนนเลือกอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องกันไป และในกรณีให้ถือว่าผู้ได้รับคะแนนเสียงลงคะแนนลับไปตามลำดับจนครบห้าคน เป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้งในครั้งนี้ถ้ามีผู้ได้คะแนนเสียงเท่ากันในลำดับใดอันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินห้าคน ให้ประธานวุฒิสภาจับสลากกว่าผู้ได้เป็นผู้ได้รับเลือก

(5) ให้ผู้ได้รับเลือกตาม (4) ประชุมและเลือกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการการเลือกตั้ง และแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาพารบ และให้ประธานวุฒิษ่านำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

มาตรา 139 กรรมการการเลือกตั้ง

- (1) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
(2) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น
(3) ไม่ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด
(4) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด

ในกรณีที่วุฒิสภาเลือกบุคคลตาม (1) (2) (3) หรือ (4) โดยได้รับความยินยอมของผู้นั้น ผู้ได้รับเลือกจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อผู้นั้นได้ลาออกจากตำแหน่งตาม (1) (2) หรือ (3) หรือแสดงให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบวิชาชีพอิสระตั้งแต่แล้วซึ่งต้องการทำภัยในสิบห้าวันที่ได้รับเลือก แต่ถ้าผู้นั้นมิได้ลาออกจากหรือเลิกประกอบวิชาชีพอิสระภัยในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง และให้นำบทบัญญัตามาตรา 138 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 140 กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปี นับแต่วันที่พระมหาภัชชริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ต้องอยู่ในตำแหน่ง

ข้อห้ามของ
กรรมการการ
เลือกตั้ง

ภารการดำรง
ตำแหน่งของ
กรรมการการ
เลือกตั้ง

เพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการการเลือกตั้งซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

การพั่นจาก
ตำแหน่งของ
กรรมการ
การเลือกตั้ง

มาตรา 141 นอกจากการพั่นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้งพั่นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 137 หรือ

มาตรา 139

(4) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ภูมิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอนถอนออกจากตำแหน่ง เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

กรณีที่กรรมการ
การเลือกตั้ง<sup>คนใดขาด
คุณสมบัติ</sup>

มาตรา 142 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาร่วมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่านึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชี้อิฐร้องขอต่อประธานรัฐสภาว่ากรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 137 หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 139 และให้ประธานรัฐสภาส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ากรรมการการเลือกตั้งผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง หรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยไปยังประธานรัฐสภาและประธานกรรมการการเลือกตั้ง

ให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 97 มาใช้บังคับกับการพั่นจากตำแหน่งของกรรมการการเลือกตั้งด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 143 ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพั่นจากตำแหน่งตามวาระพร้อมกันทั้งหมด ให้ดำเนินการตามมาตรา 138 ภายใต้สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการพั่นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพั่นจากตำแหน่งเพราเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ ให้นำมาตรา 138 มาใช้บังคับกับการสรหาและการเลือกกรรมการการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นโดยอนุโลม ในกรณีนี้ให้เสนอชื่อผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งต่อประธานวุฒิสภาเป็นจำนวนสองเท่าของ

ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้วให้รัฐวิสาหกิจมีมติเลือก ทั้งนี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการพ้นจากตำแหน่ง และให้ผู้ได้รับเลือกอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 144 คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกกฤษฎิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกกฤษฎิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและเป็นนายทะเบียนพระองค์การเมือง

มาตรา 145 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง

(2) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง

(3) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยซึ่งดำเนินคดี หรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง

(4) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(5) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(6) ดำเนินการอื่นตามที่กำหนดบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอปสวน หรือวินิจฉัยซึ่งดำเนินการที่ข้างต้น

หน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

ผู้ปฏิบัติตาม
คำสั่งของคณะกรรมการการ
เลือกตั้ง

กรณีที่คณะกรรมการการ
การเลือกตั้ง
ต้องดำเนินการ
หันที่สืบหาข้อ
เท็จจริง

การจับกรรม-
การการเลือกตั้ง
ในระหว่างมี
พระราชกฤษฎีกา
ให้มีการเลือกตั้ง

มาตรา 146 ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งการตาม มาตรา 145

มาตรา 147 คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพัลเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ผู้มีลิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง ซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร สมาชิกกุழิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรครการเมืองได้ได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรและสมาชิกกุழิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(3) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงประชามติมีได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้มีลิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในระหว่างเลือกตั้งได้เป็นไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อดำเนินการตามวาระหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องพิจารณาในจังหวะการโดยพัลลัน

มาตรา 148 ในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกกุழิสภา หรือประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ มีผลใช้บังคับ ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปทำการสอบสวน เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับกรรมการการเลือกตั้งในขณะกระทำความผิด หรือจับ หรือคุมขังกรรมการการเลือกตั้งในกรณีอื่น ให้รายงานไปยังประธานกรรมการ

การเลือกตั้งโดยตัวนั้น และประธานกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งให้
ปล่อยผู้ถูกจับได้

ส่วนที่ 5
บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

มาตรา 149 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ยื่อมเป็น ผู้แทนปวงชนชาวไทย และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ผู้แทนปวงชน ชาวไทย

มาตรา 150 ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิก วุฒิสภาต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้ การปฏิญาณตน ก่อนเข้ารับ หน้าที่

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษา ไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา 151 สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแต่ละสภา มีประธานสภา คนหนึ่งและรองประธานคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจาก สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ ตามมติของสภา การแต่งตั้ง ประธานและ รองประธาน

มาตรา 152 ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่ง จนถึงอายุของสภาหรือมีการยุบสภา การดำรง ตำแหน่งของ ประธานและ รองประธาน

ประธานสภาและรองประธานวุฒิสภาดำรงตำแหน่งจนถึงวันก่อนวัน เลือกตั้งประธานและรองประธานวุฒิสภาใหม่

ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานและรองประธาน วุฒิสภา ยื่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระตามวาระหนึ่ง หรือวาระสอง เลี้ยวแต่ กรณี เมื่อ

- (1) ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก
- (2) ลาออกจากตำแหน่ง
- (3) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือข้าราชการการเมืองอื่น
- (4) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

มาตรา 153 ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภามีอำนาจ หน้าที่ดำเนินกิจการของสภานั้น ๆ ให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานมีอำนาจ อำนาจหน้าที่ ของประธาน และรองประธาน

หน้าที่ตามที่ประธานมอบหมายและปฏิบัติหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา และผู้ทำหน้าที่แทนต้องวางแผนเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

ประธานหัวกรา

มาตรา 154 เมื่อประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานและรองประธานวุฒิสภาไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ เลือกตั้งกันขึ้นเองเป็นประธานในคราวประชุมนั้น

องค์ประชุม

มาตรา 155 การประชุมสภาผู้แทนราษฎรและการประชุมวุฒิสภาต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาจึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่ในกรณีการพิจารณาเรื่องเบียบวาระกราฟฟ้าตามมาตรา 183 และมาตรา 184 สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะกำหนดเรื่ององค์ประชุมไว้ในข้อบังคับเป็นอย่างอื่นก็ได้

การออกเสียงลงคะแนน

มาตรา 156 การลงมติวินิจฉัยข้อบริการให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาน เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงขึ้นขาด

ประธานหรือสภาก ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา ต้องจัดให้มีการบันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกแต่ละคน และเปิดเผยบันทึกดังกล่าวไว้ในที่ประชุมนอจากเข้าไปตรวจสอบได้ เว้นแต่กรณีการออกเสียงลงคะแนนเป็นการลับ

การออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด ให้กระทำการเป็นการลับ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ และสมาชิกย่อมมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรครการเมืองหรืออาณัติอื่นใด

เอกสารที่

มาตรา 157 ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำได้ในทางแกล้งข้อเท็จจริงแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสารที่โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมีได้

เอกสารที่ตามพระราชบัญญัติที่ไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่

ประชุมไปปราบภูวนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่น ซึ่งมิใช้รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น

ในการนี้ตามวาระของ ถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช้รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล

มาตรา 158 เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 157 ย่อมาคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภាបัญญัติราชบูรณะ หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แสดงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภากาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้นด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 159 ภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภាបัญญัติราชบูรณะ ให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรก

ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญทั่วไป และสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ

วันประชุมครั้งแรกตามวาระหนึ่ง ให้ถือเป็นวันเริ่มสมัยประชุมสามัญทั่วไป ส่วนวันเริ่มสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติให้สภាបัญญัติราชบูรณะเป็นผู้กำหนด ในกรณีที่การเริ่มประชุมครั้งแรกตามวาระหนึ่งมีเวลาจันถึงสิ้นปีปฏิทินไม่ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบวัน จะไม่มีการประชุมสมัยสามัญนิติบัญญัติสำหรับปีนั้นก็ได้

ในสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ ให้รัฐสภาดำเนินการประชุมได้เฉพาะกรณีที่บัญญัติไว้ในหมวด 2 หรือการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ การอนุมัติพระราชกำหนด การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงเคราะห์ การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา การเลือกหรือการให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่ง การตัดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง การตั้งกระทรวง และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เว้นแต่รัฐสภาจะมีมติให้พิจารณาเรื่องอื่นได้ด้วยคะแนนเสียงเกินกว่า半數ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

มาตรา 160 สมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสมัยหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนด

การเรียก
ประชุมรัฐสภา

สมัยประชุม
วันเริ่มสมัย
ประชุม

สมัยประชุม
สามัญนิติ-
บัญญัติ

กำหนดเวลา
สมัยประชุม

เวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวันแต่พระมหาปัจตริยจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ข้ายาเวลา
ออกไปก็ได้

การปิดสมัยประชุมสามัญก่อนครบกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวัน จะ
กระทำได้แต่โดยความเห็นชอบของรัฐสภา

มาตรา 161 พระมหาปัจตริยทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและ
ทรงปิดประชุม

รัฐพิธีเปิด
ประชุม

พระมหาปัจตริยจะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัย
ประชุมสามัญทั่วไปครั้งแรกตามมาตรา 159 วรรคหนึ่งด้วยพระองค์เอง หรือจะ^{จะ}
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระรัชทายาಥัชบวรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่ง
เป็นผู้แทนพระองค์มาทำรัฐพิธีก็ได้

การประชุม
สมัยวิสามัญ

มาตรา 162 เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหาปัจตริย
จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

การร้องขอให้
เรียกประชุม
สมัยวิสามัญ

มาตรา 163 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาหัวสองสภา^{หัว}รวมกัน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของ
จำนวนสมาชิกหัวหงดเด่าที่มีอยู่ของหัวสองสภา มีลิทธิเข้าซื้อร้องขอให้นำความ
กราบบังคมทูลเพื่อเมื่อพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุม^{หัว}
สมัยวิสามัญได้

คำร้องขอต้องกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ยืนต่อประธานรัฐสภา

ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลและลงนามรับสนองพระบรม-
ราชโองการ

มาตรา 164 ภายใต้บังคับมาตรา 163 การเรียกประชุม การขยาย
เวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

การจับสมาชิก
ในระหว่างสมัย
ประชุม

มาตรา 165 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุ้มขั้ง หรือหมาย^{หมาย}
เรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะ
ที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่
ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภain ขณะ
กระทำความผิดให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และ
ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้

มาตรา 166 ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสถาบันราชภูมิแทนราชภูมิหรือสมาชิก การพิจารณาคดี ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุมศาลจะพิจารณาคดี ในสมัยประชุม นั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสถาบันที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคดีอันเกี่ยวกับกฎหมายประจำบวรรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก สถาบันราชภูมิและสมาชิกกุลิสภาก กฎหมายประจำบวรรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกฎหมายประจำบวรรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระองค์เมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสถาบัน

การพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลได้กระทำก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็น สมาชิกของสถาบันใดสถาบันนี้ ย่อมเป็นอันใช้ได้

มาตรา 167 ถ้าสมาชิกสถาบันราชภูมิแทนราชภูมิหรือสมาชิกกุลิสภาก การขอให้ปล่อยคุณขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม สมาชิก พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่ง สถาบันที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ

คำสั่งปล่อยตามวรรคหนึ่งให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยจนถึงวันสุดท้าย แห่งสมัยประชุม

มาตรา 168 ในระหว่างที่อายุของสถาบันราชภูมิสิ้นสุดลง หรือ การประชุมสถาบันราชภูมิถูกยกยุบ จะมีการประชุมกุลิสภามิได้ เว้นแต่เป็นกรณีเด้งต่อไปนี้ วุฒิสถาบันระหว่างที่อายุ 1) การประชุมที่ให้กุลิสภาระหน้าที่รัฐสถาบันตามมาตรา 19 มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 223 โดยถือคะแนนเสียงจากจำนวนสมาชิก ของกุลิสภาระภูมิสิ้นสุดลง หรือถูกยกยุบ

(2) การประชุมที่ให้กุลิสภาระหน้าที่เลือก แต่งตั้ง ให้คำแนะนำ หรือ ให้ความเห็นชอบ ให้บุคคลดำรงตำแหน่งได้ตามมาตรา 138 มาตรา 143 มาตรา 196 มาตรา 199 มาตรา 257 มาตรา 261 มาตรา 274(3) มาตรา 277 มาตรา 278 มาตรา 279 (3) มาตรา 297 มาตรา 302 และมาตรา 312

(3) การประชุมที่ให้กุลิสภาระหน้าที่พิจารณาและมติให้ถอดถอนบุคคล ออกจากตำแหน่ง

มาตรา 169 ภายใต้บังคับมาตรา 170 ร่างพระราชบัญญัติหรือร่าง การเสนอว่างพระราชบัญญัติประจำบวรรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสถาบันราชภูมิ หรือคณะกรรมการรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน สมาชิกสถาบันราชภูมิแทนราชภูมิจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี พ.ร.บ.

การเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภាឌแทนราชภูมิ จะกระทำได้เมื่อพระองค์มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญในสภานิติบัญญัติ ผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียในสภานิติบัญญัติ ไม่สามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติได้

ร่าง พ.ร.บ.
เกี่ยวกับ
การเงิน

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน หมายความถึงร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ต่อไปนี้

(1) การตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางแผนเบี้ยน การบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร

(2) การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนเงิน ประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน

(3) การกู้เงิน การค้ำประกัน หรือการใช้เงินกู้

(4) เงินตรา

ในการนี้ที่เป็นที่ส่งสัญญาณว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงินที่จะต้องมีคำรับรอง ของนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของที่ประชุมร่วมกันของประธานสภាឌแทนราชภูมิและประธานคณะกรรมการสามัญของสภាឌแทนราชภูมิทุกคน เป็นผู้รับนิจฉัย

ให้ประธานสภាឌแทนราชภูมิจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณากรณี ตามวรรคสี่ภายใต้สิบห้าวันนับแต่วันที่มีกรณีดังกล่าว

มติของที่ประชุมร่วมกันตามวรรคสี่ให้ใช้เสียงข้างมากเป็นประมาน ถ้า คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานสภាឌแทนราชภูมิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่ง เป็นเสียงซึ้งขาด

การร้องขอให้
รัฐสภาพิจารณา
กฎหมาย

มาตรา 170 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อ ร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายตามที่กำหนดใน หมวด 3 และหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญนี้

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมาด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อร่วมทั้งการตรวจสอบ ให้เป็นไปตามที่ กฎหมายบัญญัติ

การพิจารณา
ร่าง พ.ร.บ. ที่มี

มาตรา 171 ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ที่สมาชิกสภាឌแทนราชภูมิเป็นผู้เสนอและในขั้นรับหลักการไม่เป็น

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน แต่สภាឡผู้แทนราชภูมิได้แก้ไขเพิ่มเติม และ
ประธานสภាឡผู้แทนราชภูมิเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นทำให้มีลักษณะเป็นร่าง
พระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ประธานสภាឡผู้แทนราชภูมิสั่งระงับการพิจารณา
ไว้ก่อน และภายใต้สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการณ์ดังกล่าว ให้ประธานสภាឡผู้แทน
ราชภูมิสั่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไปให้
ที่ประชุมร่วมกันของประธานสภាឡผู้แทนราชภูมิและประธานคณะกรรมการธิการ
สามัญของสภាឡผู้แทนราชภูมิทุกคณะเป็นผู้นิจฉัย ถ้าที่ประชุมร่วมกันนิจฉัยว่า
การแก้ไขเพิ่มเติมนั้นทำให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญนั้นมีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ประธานสภा
ผู้แทนราชภูมิสั่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
นั้นไปให้นายกรัฐมนตรีรับรอง ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่ให้คำรับรอง ให้สภा
ผู้แทนราชภูมิดำเนินการแก้ไขเพื่อมิให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราช
บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

มาตรา 172 ร่างพระราชบัญญัติและร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญให้เสนอต่อสภាឡผู้แทนราชภูมิก่อน

การเสนอ
ร่าง พ.ร.บ.

มาตรา 173 ร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่
แสดงต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 ว่า จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน หรือ
ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใด หากสภាឡผู้แทนราชภูมิมติไม่ให้
ความเห็นชอบ และคะแนนเสียงที่ไม่ให้ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวน
สมาชิกสภាឡผู้แทนราชภูมิทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ คณะรัฐมนตรีอาจขอให้รัฐสภาประชุม^{ร่วมกันเพื่อมติออกครั้งหนึ่ง} หากรัฐสภาไม่มติให้ความเห็นชอบ ให้ตั้งบุคคลซึ่ง^{เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกของแต่ละสภามีจำนวนเท่ากันตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอ} ประกอบกันเป็นคณะกรรมการร่วมกันของรัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างพระราช
บัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น และให้คณะกรรมการธิการ
ร่วมกันของรัฐสภารายงานและเสนอว่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้พิจารณาแล้วต่อรัฐสภา ถ้ารัฐสภามีมติเห็นชอบด้วยร่าง
พระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ให้ดำเนินการต่อ^{ไปตามมาตรา 93} ถ้ารัฐสภามีมติไม่ให้ความเห็นชอบ ให้ร่างพระราชบัญญัติหรือ
ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

มาตรา 174 ภายใต้บังคับมาตรา 180 เมื่อสภานิติแห่งราชอาณาจักรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอตามมาตรา 172 และลงมติเห็นชอบแล้ว ให้สภานิติแห่งราชอาณาจักรเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นต่อวุฒิสภา วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอมาหนึ่งให้เสร็จภายในสิบวัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน ทั้งนี้ เว้นแต่วุฒิสภากำได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นกรณีพิเศษซึ่งต้องไม่เกินสามสิบวัน กำหนดด่วนดังกล่าวให้หมายถึงวันในสิบประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมาถึงวุฒิสภา

ระยะเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ไม่ให้นับรวมระยะเวลาที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของคำครั้งรัฐธรรมนูญตามมาตรา 177

ถ้าวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาที่ก่อไว้ในวรรคหนึ่งให้ถือว่าวุฒิสภากำได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น

ในการนี้ที่สภานิติแห่งราชอาณาจักรเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงินไปยังวุฒิสภา ให้ประธานสภานิติแห่งราชอาณาจักรแจ้งไปด้วยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอไปนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน คำแจ้งของประธานสภานิติแห่งราชอาณาจักรให้ถือเป็นเด็ดขาด

ในการนี้ที่ประธานสภานิติแห่งราชอาณาจักรมิได้แจ้งไปว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมิเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

มาตรา 175 ภายใต้บังคับมาตรา 180 เมื่อวุฒิสภากำได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว

(1) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภานิติแห่งราชอาณาจักร ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 93

(2) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภานิติแห่งราชอาณาจักร ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไว้ก่อนและส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นคืนไปยังสภานิติแห่งราชอาณาจักร

(3) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติม ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติม ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 93 ถ้าเป็นกรณีอื่น ให้แต่ละสภาตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมการธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น และให้คณะกรรมการธิการร่วมกันรายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 93 ถ้าได้สภากำหนดไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไว้ก่อน

คณะกรรมการธิการร่วมกันอาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาแสดงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ และเอกสารที่บัญญัติไว้ในมาตรา 157 และมาตรา 158 นั้น ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่ตามมาตรานี้ด้วย

การประชุมคณะกรรมการธิการร่วมกันต้องมีกรรมการของสภาทั้งสองมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการธิการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุมและให้นำบัญญัติตามมาตรา 194 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 176 ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ตามมาตรา 175 นั้น สภาผู้แทนราษฎรจะยกเว้นพิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันได้ล่วงพ้นไปนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร สำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา 175 (2) และนับแต่วันที่สภากำหนดไม่เห็นชอบด้วย สำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา 175 (3) ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการธิการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้วให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 93

ร่าง พ.ร.บ.
ที่ถูกยับยั้ง

ถ้าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับด้วยการเงิน สภาผู้แทนราษฎรอาจยกเว้นพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกับพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่า半ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 93

การเสนอร่าง พ.ร.บ. ที่มี หลักการเดียวกัน

มาตรา 177 ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ตามมาตรา 175 คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ มิได้

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอหรือส่งให้พิจารณาแห่งนั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ค่าลั่นชัย ถ้าค่าลั่นชัยไม่จัดให้เป็นร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

ร่าง พ.ร.บ.
หลังสภาค
สันนิญา

มาตรา 178 ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรลึ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือบรรدادร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่พระมหากรุณาธิคุณไม่ทรงเห็นชอบด้วยหรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป

การพิจารณา
ร่าง พ.ร.บ.
ภายหลังการ
เลือกตั้งทั่วไป

ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรลึ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ที่รัฐสภาผ่านมีได้ให้ความเห็นชอบต่อไปได้ ถ้าคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลัง การเลือกตั้งทั่วไปร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรก หลังการเลือกตั้งทั่วไป และรัฐสภาเมืองตีเห็นชอบด้วย แต่ถ้าคณะกรรมการที่มีได้ร้องขอภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเป็นอันตกลับ

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อไปตามวาระสอง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมรัฐสภา

มาตรา 179 งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณก่อน นั้นไปพลางก่อน

งบประมาณ
แผ่นดิน

มาตรา 180 ร่างพระราชบัญญัติติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สถาบันแห่งราชภูมิศาสตร์ที่ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในหนึ่งวัน หัวนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติตั้งกล่าวมาถึงสถาบันแห่งราชภูมิศาสตร์

กำหนดเวลา
พิจารณา
ร่าง พ.ร.บ.
งบประมาณ
ของสถาบัน
แห่งราชภูมิศาสตร์

ถ้าสถาบันแห่งราชภูมิศาสตร์พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาที่ก่อตัวในวาระหนึ่ง ให้ถือว่าสถาบันแห่งราชภูมิศาสตร์ได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินี้ และให้เสนอร่างพระราชบัญญัติตั้งกล่าวต่อวุฒิสภา

ในการพิจารณาของวุฒิสภา วุฒิสภากจะต้องให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินี้มาถึงวุฒิสภา โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ มีได้ ถ้าพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าวุฒิสภากได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้เช่นนี้และในการนี้ที่วุฒิสภากให้ความเห็นชอบ ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา 93

กำหนดเวลา
พิจารณา
ร่าง พ.ร.บ.
งบประมาณ
ของวุฒิสภา

ถ้าร่างพระราชบัญญัติตั้งกล่าววุฒิสภามิให้บังคับโดยอนุโนมล มาใช้บังคับโดยอนุโนมล

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสถาบันแห่งราชภูมิศาสตร์จะเปรียบด้วยเพิ่มเติมรายการที่อ

การแบร์บูตติ
ร่าง พ.ร.บ.
งบประมาณ

จำนวนในรายการมีได้ แต่อาจแปรผูตติได้ในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่ง มีใช้รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) เงินลงใช้ต้นเงินกู้
- (2) ดอกเบี้ยเงินกู้
- (3) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

ข้อห้ามในการ
พิจารณาร่าง
พ.ร.บ.
งบประมาณ

ในการพิจารณาของสภាឡาเนนราษฎร์หรือของคณะกรรมการธุการ การเส่นօ การแปรผูตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภាឡาเนนราษฎร์ สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ มีส่วนได้โดยตรงหรือโดยอ้อมใน การใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้

ในการนี้ที่สมาชิกสภាឡาเนนราษฎร์หรือสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในลิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภานั้นว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวาระคง ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวาระคง ให้การเสนอการแปรผูตติ หรือการกระทำดังกล่าวล้วนผลไป

การจ่ายเงิน¹
แผ่นเดินในกรณี
จำเป็นรีบด่วน

มาตรา 181 การจ่ายเงินแผ่นดินจะกระทำได้ก็เฉพาะที่ได้อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย กฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ กฎหมายเกี่ยวกับด้วยการโอนงบประมาณ หรือกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง เว้นแต่ในกรณีจำเป็นรีบด่วนจะจ่ายไปก่อนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีเช่นว่านี้ต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายชุดเดียวในพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย พระราชนบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือพระราชนบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณถัดไป หรือเว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา 230 วรรคสอง

การควบคุมการ
บริหารราชการ
แผ่นดิน

การถามและ
ตอบกระทู้ตาม

มาตรา 182 สภាឡาเนนราษฎร์และวุฒิสภามีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 183 สมาชิกสภាឡาเนนราษฎร์หรือสมาชิกวุฒิสภากุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรียอมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะกรรมการรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยพระเกียวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

มาตรา 184 การบริหารราชการแผ่นดินเรื่องได้ที่เป็นปัญหาสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นเรื่องที่กระทบถึงประโยชน์ของประเทศไทยหรือประชาชน หรือที่เป็นเรื่องเร่งด่วน สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรอาจแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรต่อประธานสภาพผู้แทนราษฎรก่อนเริ่มประชุมในวันนั้นว่าจะถามนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินเรื่องนั้นโดยไม่ต้องระบุคำถามและให้ประธานสภาพผู้แทนราษฎรบรรจุเรื่องดังกล่าวไว้ในภาระการประชุมวันนั้น

การถามและการตอบกระทู้ตามวาระหนึ่งให้การทำได้สปดาห์ละหนึ่งครั้ง และให้สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรผู้นั้นตั้งกระทู้ถามด้วยว่าเจ้าเรื่องการบริหารราชการแผ่นดินนั้นได้เรื่องละไม่เกินสามครั้ง ทั้งนี้ ตามข้อบังคับการประชุมสภาพผู้แทนราษฎร

มาตรา 185 สมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสองในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาพผู้แทนราษฎรมีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเบ็ดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ญัตติต้องกล่าวถึงสาเหตุที่ตนขอเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไปซึ่งเป็นบุคคลตามมาตรา 201 วรรคสอง ด้วย และเมื่อได้มีการเสนอญัตติแล้ว จะมีการยุบสภาพผู้แทนราษฎรเมื่อได้เว้นแต่จะมีการถอนญัตติหรือการลงมตินั้นไม่ได้คะแนนเสียงตามวาระสาม

การเสนอญัตติขอเบ็ดอภิปรายทั่วไปตามวาระหนึ่ง ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของนายกรัฐมนตรีที่มีพฤติกรรมร้ายแรงผิดปกติส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายจะเสนอโดยไม่มีการยื่นคำร้องขอตามมาตรา 304 ก่อน มิได้ และเมื่อได้มีการยื่นคำร้องขอตามมาตรา 304 แล้ว ให้ดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ต้องรอผลการดำเนินการตามมาตรา 305

เมื่อการอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลงโดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเบ็ดอภิปรายนั้นไป ให้สภาพผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้ มิให้กระทบในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาพผู้แทนราษฎร

การตั้งกระทู้
ถามเกี่ยวกับ
การบริหาร
ราชการแผ่นดิน

การเบ็ดอภิปราย
ทั่วไปเพื่อลงมติ
ไม่ไว้วางใจ
นายกรัฐมนตรี

กรณีที่ คบเพนเลียง ไม่ไว้วางใจ ไม่มากกว่า กึ่งหนึ่ง	ในการนี้ที่มีตัวไม่ไว้วางใจคบเพนเลียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภាឡผู้แทนราษฎร สมาชิกสภាឡผู้แทนราษฎรซึ่งเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายนั้น เป็นอันหมดสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายท้าวไปเพื่อล้มตัวไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีอีกตลอดสมัยประชุมนั้น
การเปิด อภิปรายท้าวไป เพื่อล้มตัว ไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรี	ในการนี้ที่มีตัวไม่ไว้วางใจคบเพนเลียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภាឡผู้แทนราษฎร ให้ประธานสภាឡผู้แทนราษฎรนำชื่อผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อตามวาระหนึ่งกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป และมีให้นำมาตรา 202 มาใช้บังคับ
การขอเปิด อภิปราย ท้าวไป ในสภานิติสภากลุ่ม	<p>มาตรา 186 สมาชิกสภាឡผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าห้า十分 ในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภាឡผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายท้าวไปเพื่อล้มตัวไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล</p> <p>ให้นำบทบัญญัตามาตรา 195 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม</p>
การขอเปิด อภิปราย ท้าวไป ในสภานิติสภากลุ่ม	<p>มาตรา 187 สมาชิกสภานิติสภากลุ่มจำนวนไม่น้อยกว่าสาม ในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภานิติสภากลุ่ม มีสิทธิเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายท้าวไปในสภานิติสภากลุ่มเพื่อให้คณะกรรมการรัฐมนตรีแต่งตั้งหัวหน้าเจ้าหน้าที่จัดทำบัญชีเงินปันحةสำหรับค่าญี่เกียวกับการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่มีการลงมติ</p>
การประชุมลับ	<p>การขอเปิดอภิปรายท้าวไปตามมาตราหนึ่ง จะกระทำได้ครั้งเดียวในสมัยประชุมหนึ่ง</p>
การประชุมลับ	<p>มาตรา 188 การประชุมสภាឡผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภากลุ่มและ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ย่อมเป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมแต่ละสภากลุ่ม แต่ถ้าคณะกรรมการรัฐมนตรีหรือสมาชิกของแต่ละสภากลุ่ม หรือ สมาชิกของหัวหน้าส่วนราชการ ไม่จำนวนไม่น้อยกว่าห้า十分 ในสิ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภากลุ่ม หรือจำนวนสมาชิกของหัวหน้าส่วนราชการเท่าที่มีอยู่ร่วมกันแล้วแต่กรณี ร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับ</p>
การตั้งคณะกรรมการ	<p>มาตรา 189 สภាឡผู้แทนราษฎรและสภานิติสภากลุ่ม ไม่อาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภากลุ่มเป็นคณะกรรมการธุรการสามัญ และไม่อาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิก หรือไม่ได้เป็นสมาชิก ตั้งเป็นคณะกรรมการธุรการวิสามัญเพื่อกระทำการพิจารณาสอบสวน หรือคึกคักเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภากลุ่ม แล้วรายงานต่อสภากลุ่ม แต่ต้องตั้งคณะกรรมการธุรการวิสามัญดังกล่าวต้องระบุกิจกรรมหรือเรื่องให้ชัดเจนและไม่ซ้ำหรือซ้อนกัน</p>